

## SJÖFARTENS KÄLLOR I LANDSARKIVET I GÖTEBORG

Sammanfattning och viss komplettering av artikeln "Sjöfartens källor i landsarkivet i Göteborg" av Lars Melchior. Tryckt i ARKIV I VÄST 2: Arbetare, tjänstemän och lokalhistoria (Uddevalla 1991)

I artikeln visas den stora mängd handlingar som förvaras på landsarkivet för de som är intresserade av sjöfartsforskning. Här redovisas handlingar från enskilda arkiv och statliga arkiv som kan sägas vara renodlade sjöfartsarkiv. Bland övriga statliga arkiv, såsom länsstyrelse, tull, kronofogde, magistrat m.fl. finns också en mängd värdefulla källor till sjöfartsforskning. Nedan presenteras arkiven (inkl. privatarkivnummer) under 14 ämnen:

	hm	sid
<b>1. SKEPPSBYGGNAD</b>		<b>4</b>
Götaverken C 168	350	4
Eriksbergs Mekaniska Verkstad C 169	530	4
Uddevallavarvet C 245	100	4
Öresundsvarvet	230	4
AB Lödöse varv C 207	40	4
Varvet Kusten A 36	0,5	4
Östebo varv C 43:16	0,2	4
Direktör Sven Almqvist A 316	5	4
NOHAB C 130	300	4
Skandiaverken C 171	20	5
Statens skeppsprovninganstalt	330	5
summa:	<b>1906</b>	

	hm	sid
<b>2. FARTYGSHANDLINGAR</b>		<b>5</b>
(Tullkammare, kronofogdar, magistrat)		5
Algeriska pass		5
Bilbrev (bilattest)		5
Fribrev		5
Magistratens certifikat (redared)		5
Mätbrev		5
Årspass		5
summa:	<b>10</b>	

	hm	sid
<b>3. REDERIER: HANDELSHUS och REDERIBOLAG</b>		<b>5</b>
<b>HANDELSHUS :</b>		
Ekman & Co C 6	100	6
J A Kjellberg & Söner C 1	4	6
Firma M Koch C 10	12	6
Rhedinska handelsförlaget C 5	3	6
Storebergsarkivet C 7	5	6
Thorburn & Söner C 82:1	10	6
Carl Fredrik Waern & Co C 4:1	10	6
Olof Wijk & Co C 2	8	6
Konsul C F Lang A 309	1	6

<b>REDERIBOLAG :</b>		
Rederi AB Avena C 35	13	6
Rederi AB Beku C 30	9	6
Billners Rederi AB C 136	10	7
Ångfartygs AB Bohuslän C 123:2	2	7
Ångfartygs AB Bohuslänska kusten C 27	35	7
Adolf Bratt & Co C 26	25	7
Broströmskoncernen C 119 :	190	7
Ångfartygs AB Tifing C 119:1		7
Axel Broström & Son C 119:2		7
Rederi AB Albatross C 119:3		7
AB Atlantrafik C 119:4		7
AB Broströms Juridiska avdelning C 119:9		7
AB Broströms Linjeagentur C 119:12		7
Ångbåts AB Ferm C 119:18		8
Hallands Ångbåts AB C 119:22		8
AB August Leffler & Son C 119:25		8
Rederi AB Motortank C 119:28		8
AB Svenska Amerikalinjen C 119:45		8
AB Svenska Orientlinjen C 119:49		8
AB Svenska Ostasiatiska Kompaniet C 119:51		8
Ångbåts AB EOS C 89	3	8
Ångfartygs AB Göta Kanal C 174	10	8
Rederi AB Svenska Lloyd C 197:1	14	8
Rederi AB Transatlantic C 164	170	9
Wilson & Co C 59	2	9
summa:	<b>636</b>	

<b>4. SJÖPERSONAL</b>	<b>hm</b>	<b>9</b>
Sjömanshuset i Göteborg	350	9
Sjömanshuset i Kungälv	1,5	9
Sjömanshuset i Lidköping	7	9
Sjömanshuset i Lysekil	95	9
Sjömanshuset i Marstrand	13	9
Sjömanshuset i Strömstad	14	9
Sjömanshuset i Uddevalla	33	9
Sjömanshuset i Vänersborg	0,1	10
Sjömanshuset i Åmål	0,4	10
Undersöknings- och bestraffningsnämnden B 114	140	10
Sjömansnämnder	4	10
Sjöbefällets pensionskassas understödsförening B 143	0,5	10
AMS, Centrala sjömansregistret	150	10
summa:	<b>809</b>	

<b>5. SKOLOR</b>	<b>hm</b>	<b>10</b>
Sjöbefälsskolan i Göteborg	20	10
Navigationsskolan i Strömstad	1	10
summa:	<b>21</b>	

<b>6. HAVERIER OCH SJÖOLYCKOR</b>	<b>hm</b>	<b>10</b>
Sjöprotest	5	10
Sjöförklaring	10	11
Dispaschören i Göteborg	44	11
Dykerikontoret i Göteborg	0,5	11
summa:	<b>60</b>	

	hm	sid
<b>7. FÖRSÄKRINGSBOLAG</b>	<b>hm</b>	<b>11</b>
Bohusläns Allmänna Sjöförsäkringsförening C 173:1	6	11
Bohusassuransen Sjöförsäkringsförening Ömsesidig C 172	3	11
Bohusläns Enskilda Försäkringsbolag C 173:2	1	11
Försäkrings AB Ocean C 11	214	11
Sveriges Ångfartygs Assuransförening C 158	1800	11
summa:	<b>2024</b>	
<b>8. LOTS</b>	<b>hm</b>	<b>12</b>
Västra lotsdistriktet	75	12
Göteborgs lotsfördelning	1	12
Marstrands lotsfördelning	1	12
Onsala lotsfördelning	1	12
Strömstads lotsfördelning	1	12
Vänerns seglationsstyrelse B 13	22	12
summa:	<b>101</b>	
<b>9. KARANTÄN</b>	<b>hm</b>	<b>12</b>
Karantänskommissionen i Göteborg	6	12
Länsstyrelsen i Gbg o Bohus län, karantänsärenden	1	12
Känsö karantänsinrättning	11	12
summa:	<b>18</b>	
<b>10. BOGSERING OCH PRÅMAR</b>	<b>hm</b>	<b>12</b>
Röda Bolaget AB, Göteborg C 177	45	12
Sällskapet Neptunus C 207:3	0,1	13
summa:	<b>45</b>	
<b>11. FARTYGSTRAFIK OCH FRAKTER</b>	<b>hm</b>	<b>13</b>
Göteborgs Drätselkammare	40	13
Göteborgs Metallvåg	100	13
summa:	<b>140</b>	
<b>12. KANALER</b>	<b>hm</b>	<b>13</b>
Dalslands kanal AB C 92:1	40	13
Kanal AB Stora Lee-Östen C 92:2	2	13
AB Kanalfrakter C 92:3	1	13
Snäcke Nya Kanal AB C 97:2	0,5	13
Trollhätte kanal	800	13
summa:	<b>844</b>	
<b>13. SJÖFARTSORGANISATIONER</b>	<b>hm</b>	<b>14</b>
Rederiföreningen för mindre fartyg B 151	35	14
Sveriges Redareförening B 133	120	14
summa:	<b>155</b>	
<b>14. ANDRA VÄRLDSKRIGET</b>	<b>hm</b>	<b>14</b>
Fartygsvärderingsnämnden	0,4	14
Stiftelsen nationalfonden för sjökrigets offer B 124	2	14
Sjöfartskommittén 1939 B 154	0,5	14
summa:	<b>3</b>	
tot.summa:	<b>6772</b>	

## 1. SKEPPSBYGGNAD

### Götaverken C 168

Bolaget startade 1841 som Göteborgs Mekaniska Verkstad (känt som Keillers mekaniska). 1906 ombildades det till AB Götaverken. Första fartyget byggdes 1847 och det sista 1968, därefter blev det reparationsvarv (Cityvarvet). I arkivet ingår även Arendalsvarvet, Götaverken Motor, rederiet Zenit Shipping AB m.fl. dotterbolag och Sveriges Varvsindustri-förening (branschorganisation). Arkivet omfattar ca 350 hyllmeter från 1847 fram till 1990-talet. Bland handlingsslagen återfinns bl.a. drygt tio hyllmeter från den Keillerska epoken, protokoll, orderböcker, liggare över fartygsnybyggen, kontrakt och räkenskaper. Arkivet efter bolagets VD 1910-38, Hugo Hammar, liksom ritningar förvaras av Sjöfartsmuséet i Göteborg. Ritningar förvaras även av SAAB (Celsius) i Linköping.

### Eriksbergs Mekaniska Verkstad C 169

Grundades 1853 som skeppssmedja och galvaniseringsverk med reparationer av segelfartyg som specialitet. Fartyg producerades från 1873 till 1979. Arkivet är uppdelat i ett huvudarkiv och ett antal mindre avdelningar/funktioner samt några dotterbolag. Arkivet omfattar ca 530 hyllmeter från 1865 fram till början av 1980-talet. Exempel på handlingsslag är protokoll, beställningsböcker, direktörskorrespondens, korrespondens rörande nybyggen, kontrakt, efterkalkyler, handlingar rörande finansiering och räkenskaper. Ritningar förvaras av Sjöfartsmuséet i Göteborg.

### Uddevallavarvet C 245

Skeppsredaren Gustaf Thordén köpte det amerikanska Kayservarvet 1946 och lät demontera det varefter det flyttades till Uddevalla. På varvet producerades fartyg under perioden 1947-1986. Arkivet omfattar drygt 100 hyllmeter från perioden 1955-1986. Bland handlingarna finns protokoll, kontrakt, personalhandlingar och räkenskaper. I arkivet ingår inga ritningar.

### Öresundsvarvet

Grundades 1915 och första sjösättningen ägde rum 1918. Det sista nybyggda fartyget lämnade varvet 1975 och verksamheten lades ner 1982. Viss reparationsverksamhet förekom efter detta. Arkivet omfattar inga handlingar från det nu verksamma reparationsvarvet med samma namn. Arkivet omfattar ca 230 hyllmeter från 1915 fram till början av 1980-talet. Halva beståndet är vanliga företagshandlingar (protokoll, korrespondens, räkenskaper mm) och halva är ritningar. Arkivet förvaras av landsarkivet i Göteborg (ingick i Götaverkskoncernen) men är en deposition hos landsarkivet i Lund.

### AB Lödöse varv C 207

Varvsnäring i Lödöse har anor från 1500-talet. AB Lödöse varv bildades 1899 och verksamheten fortgick fram till nedläggningen 1985. Arkivet omfattar ca 40 hyllmeter och huvuddelen av beståndet är handlingar rörande nybyggen från 1960- och 1970-talen (ritningar, fartygsbeskrivningar, kontrakt mm). Men det finns också några handlingar från 1910-1930-talet (protokoll, aktieböcker mm). Ritningar från perioden 1870-1910 finns på Lödöse museum.

### Varvet Kusten A 36

Detta är det äldsta bevarade varvsarkivet för Göteborg. Det omfattar endast rester av verksamheten (½ hyllmeter) mellan åren 1784 och 1873. Sjöfartsmuséet i Göteborg förvarar en del av varvets arkiv 1873-1896.

### Östebo varv C 43:16

Arkivet är en underavdelning i Billingsforsarkivet och består endast av ett par räkenskapsvolymmer 1876-1880.

### Direktör Sven Almqvist A 316

Sven Almqvist (1840-1931) var VD och styrelseordförande för Götaverken under perioden 1906-1917. Arkivet omfattar 5 hyllmeter från tiden 1800-1930. Utöver släkt- och familjehandlingar ingår även en hel del rörande hans verksamhet inom varvsnäringen.

### NOHAB C 13

Nydqvist & Holms mekaniska verkstad i Trollhättan (NOHAB) är kanske mest känt för sin lok- och turbintillverkning. From 1950-talet fram till slutet av 1980-talet utgjorde dock tillverkningen av dieselmotorer, främst till fartyg, stommen i bolagets tillverkningsprogram. Redan 1907 levererades den första fartygsmotorn, på 1920-talet övertogs motortillverkningen från en rysk maskinfirma och 1948 övertogs tillverkningen av den s.k. Polarmotorn (satt i Amundsens och Nansens forskningsfartyg) från Atlas Diesel i Stockholm. Uppgifter om motortillverkningen finns bl.a. i protokoll, orderböcker, förteckningar, kontrakt, beställningsregister och räkenskaper samt i det omfattande ritningsmaterialet. Sammanlagt uppgår beståndet av handlingar med anknytning till motortillverkningen till ca 300 hyllmeter.

**Skandiaverken**

C 171

Företaget grundades 1899 under namnet Lysekils Mekaniska Verkstad. Den egna konstruktionen, Lysekilsmotorn, stod klar 1903. 1908 byttes namnet till Skandiamotorn och den spelade stor roll för den snabba övergången till motordrivna fiskebåtar på 1910-talet. Arkivet omfattar ca 20 hyllmeter och det kanske intressantaste materialet för båtforskare är garanti-böckerna och provkörningsprotokollen för alla levererade motorer 1903-1965. Ritningsarkivet förvaras av Skandiaverken.

**Statens skeppsprovninganstalt**

1940 uppfördes en skeppsprovningrännan i Göteborg. Driften sköttes av en skeppsprovninganstalt (statlig myndighet) skild från Chalmers tekniska högskola. Verksamheten bolagiserades och upphörde som statlig myndighet 1984. I arkivet som omfattar drygt 330 hyllmeter finns bl.a. protokoll, korrespondens, uppdragsrapporter och räkenskaper 1940-1984.

**2. FARTYGSHANDLINGAR**

Det har aldrig funnits någon fartygsregistreringsmyndighet med ett samlat ansvar för Västsverige. Lokala myndigheter har istället sammanställt uppgifter om enskilda fartyg, det gäller bl.a. tull, kronofogdar och magistrat. I många fall har uppgifterna rapporterats vidare via länsstyrelsen till centrala myndigheter såsom kommerskollegium. Exempel på sådana uppgifter är:

**Tullkammaren i Strömstad** : Skeppslistor 1880-1972, förteckning över däckade fartyg och båtar 1848-1881 och förteckning över Strömstads stads fartyg 1859-1864.

**Kronofogden Orust & Tjörn** : Anmälningar om fartygs hemort 1865-1893 och statistiska uppgifter om handelsfartyg 1842-1917

**Magistratsarkiven** : Om staden hade sjömanshus finns uppgifter om stadens fartyg i sjömanshusbevilningen (taxeringsuppgifter) som årligen sändes in till länsstyrelsen.

**Algeriska pass**

Dessa pass (även kallade medelhavspass, turkiska pass) användes för att skydda sig mot sjöröveri. De kunde utfärdas av länder som slutit fördrag med någon av de s.k. barbareskstaterna (nordvästra Afrika). Då Algeriet erövrades av Frankrike 1830 upphörde sjöröveriet och därmed behovet av passen. Efter avslutad resa mottog länsstyrelsen passen som innehåller uppgifter om fartygens och skepparnas namn, fartygens hemort och ibland uppgifter om destinationsort. Kopior av passen finns i Göteborg och Bohus läns landskansli 1730-1830 och i Göteborgs Rådhusrätt 1811-1814.

**Bilbrev (bilattest)**

Detta är intyg om ett fartygs byggare, byggort, byggnadsår, tonnage mm. De utfärdades av magistraten i den stad där fartyget byggts. För fartyg byggda i landsorten utfärdades de av domaren på orten eller närmaste stads magistrat.

**Fribrev**

Officiellt kallades dessa helfrihetsbrev och de var ett fartygs nationalitetsbevis. Samtidigt tillförsäkrade de fartygslasten befrielse från tull. Fribrev gavs då huvudredaren skickat in mätbrev, bilbrev och magistratens certifikat (bevis på avlagd redared). Kommerskollegium utfärdade fribrev tom 1891, numera ersatta av nationalitetscertifikat.

**Magistratens certifikat (redared)**

Redared avlades av alla delägare i ett fartyg inför magistraten i en stapelstad. Detta för att kontrollera att rederiet var hel-svenskt. Uppgifterna finns för tiden 1869-1891 i Göteborgs Rådhusrätt & magistrat.

**Mätbrev**

För att kunna fastställa hamn- och kanalavgifter och för att känna till lastkapaciteten hos ett fartyg behövdes skeppsmätning, dvs. mätning och beräkning av fartygets invändiga rymd eller dräktighet. Skeppsmätaren utfärdade då ett mätbrev och det finns ett par sådana arkiv bevarade (Lysekil och Marstrand). Man kan också finna mäthandlingar i tullanstaltarnas och magistraternas arkiv. Inkomna skeppsmätningssattester finns i Göteborgs Rådhusrätt & magistrat, dessa låg till grund för de av magistraten utfärdade mätbrev 1723-1866 (med en del luckor)

**Årspass**

Fartyg i inrikes sjöfart skulle då de första gången avgick från en tullplats förses med årspass. Detta gjordes av tullförvaltningen. Årspasset skulle innehålla uppgifter om fartygets och skepparens namn samt dess hemort och dräktighet. Uppgifterna finns i ett antal bohuslänska tullanstalter och bland tullkammrarnas inkomna skrivelser.

**3. REDERIER: HANDELSHUS och REDERIBOLAG**

Först efter mitten av 1800-talet börjar renodlade rederibolag växa fram i Sverige. Före det sköttes redarverksamheten i första hand av de stora handelshusen. Det betyder att fartygshandlingar och räkenskaper före 1850 återfinns i de äldre handelshusens arkiv.

**HANDELSHUS :****Ekman & Co**

C 6

Handelshuset Ekman i Göteborg grundades 1802 och är fortfarande verksamt, men redan före detta årtal hade släkten Ekman drivit handel i flera generationer. Hela Ekmanarkivet omfattar ca 2000 hyllmeter och rymmer handlingar från mitten av 1700-talet fram till 2000-talet. I det äldre beståndet rörande sjöfart finns flera slag av intressanta handlingar: Brevkoncept-böcker från 1764 och framåt, brev till befälhavare och fartygsmanskap 1801-11, assuranspoliser 1806-80, uppgifter om fartygsköp och haverier 1806-27, certepartier (fraktavtal) och sjöförklaringar 1875-86, skeppsräkenskaper 1783-1885 mm.

**J A Kjellberg & Söner**

C 1

Göteborgsbolaget bildades 1847 som efterträdare till tidigare bolag. Från början handlade det mest om import men med tiden växte exporten (främst järn- och trävaror). Arkivet omfattar 4 hyllmeter tiden 1833-1906 och bland handlingsslagen kan nämnas huvudböcker, reskontra och journaler.

**Firma M Koch**

C 10

Företaget i Uddevalla omfattar 12 hyllmeter tiden 1810-1930. Bland handlingarna finns konnossement, skeppningsjournaler och räkenskapsböcker för varvshuset i Gustafsberg.

**Rhedinska handelsförlaget**

C 5

Det av M W Rhedin år 1808 startade handelsföretaget i Göteborg engagerade sig främst i import av ull. Arkivet omfattar 3 hyllmeter tiden 1809-1876 och i en serie benämnd "årsvis ordnade inkomna handlingar" finns sjöfartshandlingar. Bland dessa återfinns t.ex. lastnotor, tullräkningar, förteckning över utskäppade varor och "list of ships at Gothenburg 1834".

**Storebergsarkivet**

C 7

Storeberg är ett säteri i Skaraborgs län som köptes 1808 av J Kjellberg d.ä. I Storebergsarkivet ingår hans affärsarkiv från tiden i Göteborg. Detta innehåller en hel del fartygshandlingar från slutet av 1700-talet fram till ca 1850, bl.a. räkenskaper och listor över skeppare och besättningar.

**Thorburn & Söner**

C 82:1

Thorburnarkivet (Uddevalla) innehåller omfattande och kompletta uppsättningar av de vanliga räkenskapsserierna. Utöver dessa finns också lastningsböcker, båt- och skeppningslistor. I sin helhet omfattar arkivet 47 hyllmeter från 1809 fram till 1970-talet.

**Carl Fredrik Waern & Co**

C 4:1

Firman startades i Göteborg som kommissionshandel med järn och trä. Med tiden engagerade familjen Waern sig också i den dalsländska bruksnäringen. Arkivet i sin helhet omfattar 55 hyllmeter från 1820- till 1920-talet. Vad gäller 1800-tals-handlingar knutna till sjöfart framträder skeppningsjournaler, hamnhandlingar från Klippan, sjöförsäkringshandlingar och passagerarlistor för ångaren "Laxen".

**Olof Wijk & Co**

C 2

Arkivet efter det göteborgska handelshuset omfattar 16 hyllmeter under perioden 1807-1927. Mest intressant ur sjöfartssynpunkt är Eastasiatic Agencies AB:s korrespondens samt ett antal räkenskaper i form av huvudböcker, journaler, reskontra och kassaböcker.

**Konsul C F Lang**

A 309

Arkivet efter Conrad Fredrik Lang omfattar drygt två hyllmeter, tiden 1775-1850. Han fick burskap i Kungälv och blev sedermera tysk generalkonsul i Göteborg. I arkivet finns bl.a. en lista över svenska fartyg som kapats av fransmännen under åren 1811-1813. Listan visar namn på fartyg och skeppare, destination, datum för kapningarna och lasternas art.

**REDERIBOLAG :****Rederi AB Avena**

C 35

Grundades 1874 av handelsbolaget William Thorburns söner i Uddevalla för att frakta bolagets varor mellan Uddevalla och London. Bolaget upplöstes 1926. Arkivet omfattar 13 hyllmeter, 1872-1926 och innehåller främst protokoll, räkenskaper och korrespondens.

**Rederi AB Beku**

C 30

Bildades i Göteborg 1929 för att driva trampfart. Arkivet omfattar 9 hyllmeter, 1939-1956 och innehållet korrespondens och rederihandlingar ordnade efter fartyg och linjer.

**Billners Rederi AB** C 136

Startade 1928 som dotterbolag till Billners Kolimport AB Göteborg, och hette Rederi AB Sylvia fram till 1946. Arkivet omfattar 10 hyllmeter, 1928-1970 och innehåller protokoll, räkenskaper och radio-, maskin- och skeppsdagböcker.

**Ångfartygs AB Bohuslän** C 123:2

Bildades i Lysekil 1911 och upphörde med verksamheten 1926. Arkivet omfattar två hyllmeter och består av protokoll, kopieböcker och räkenskaper.

**Ångfartygs AB Bohuslänska kusten** C 27

Bildades i Uddevalla 1876 och upplöstes 1950. Syftet var att trafikera kusten mellan Göteborg och Uddevalla. Arkivet omfattar 35 hyllmeter och täcker hela perioden. Bland handlingarna kan nämnas protokoll, aktieböcker, handlingar rörande haverier och olyckor, räkenskaper och passagerarlistor. I arkivet ingår också 200 fartygsritningar (last- och passagerarfartyg) samt rester av arkiv från följande av bolaget närstående rederier: Ångbåts AB Bohus, Ångbåts AB Göteborg-Uddevalla, Marstrands Nya Ångfartygs AB, Uddevalla Rederi AB.

**Adolf Bratt & Co** C 26

Göteborgsfirman Adolf Bratt & Co bildades 1877 som "commissionsagentur- och spedititionsaffär". Med tiden blev det handel och rederiverksamhet som präglade rörelsen. Förutom moderbolaget Adolf Bratt innehåller arkivet sju mindre ångfartygsbolag: Adolf, Amicitia, Arnold, Elfsborg, Götha, Nordsjön och Östersjön. Sammanlagt omfattar arkivet 25 hyllmeter varav moderbolaget svarar för 18. Några serier av intresse i moderbolaget är protokoll, kolböcker, positionsböcker, haverijournaler och räkenskaper samt Gustav Adolf Bratts privatarkiv. Från de sju mindre bolagen finns med räkenskaper och en del protokoll. Handlingar från de sistnämnda finns också hos Sjöfartsmuséet i Göteborg.

**Broströmskoncernen** C 119

I Broströmsarkivet ingår 57 bolagsarkiv som sammanlagt omfattar nästan 190 hyllmeter. De äldsta handlingarna är från 1848 (Hallands Ångbåts AB) och de yngsta från början av 1980-talet. Koncernen var dominerande inom svensk sjöfart från första världskriget fram till sjöfartskrisen på 1970-talet. Man hade engagement i hela världen inom varvsrörelse, expedition och mäklari. Hela linjenätet omorganiserades 1978 i Broströms Rederi AB som Tirfing namnändrats till 1976. 1984 såldes linjenätet till Transatlantic. Resterna av bolaget köptes 1988 av ASEA. Under slutet av 1980-talet återhämtar bolaget sig med klarering, ship management, resebyrå och oljecisternhantering som huvudsysslor. 1992 säljs Broström till Shipinvest. Bakom sistnämnda bolag står bl.a. Thunbolaget, ett rederi som övertar namnet Rederi AB Broström. Nedan presenteras några av de arkivmässigt större koncernbolag som har med sjöfart att göra.

**Ångfartygs AB Tirfing** C 119:1

Bolaget bildades 1890 och blev koncernens moderbolag med säte i Göteborg. Tidigt övergick man från trampfart (spannmål och trä) till malmlaster och gick i trafik mellan Norrland och kontinenten. Man hade stor framgång med järnmalmsfrakter mellan Chile och USA och blev rederi för flera av Broströms tankfartyg. 1976 ändrades namnet till Broströms Rederi AB. Arkivet omfattar 20 hyllmeter och innehåller bl.a. protokoll, aktieböcker, fartygsregister, haverihandlingar och räkenskaper.

**Axel Broström & Son** C 119:2

Många av koncernens gemensamma handlingar finns i detta arkiv som omfattar 18 hyllmeter. Bland handlingarna kan nämnas personliggare för däck- och maskinbefäl hos Tirfing, Ferm och Ostasiat, krigsriskliggare, haveriböcker, fartygsliggare, inspektionsrapporter och räkenskaper.

**Rederi AB Albatross** C 119:3

1940 skaffade koncernen ett elevfartyg för befälsutbildning. Kring detta bildades Rederi AB Motorfart, ett rederi som senare döptes om till Rederi AB Albatross och som beställde det fyrmastades skonertskeppet "Albatross". Arkivet omfattar fyra hyllmeter och innehåller bl.a. protokoll, pressklipp och räkenskaper. Handlingar från den svenska djuphavsexpeditionen (Albatrossexpeditionen) 1947-48 finns på Sjöfartsmuséet i Göteborg.

**AB Atlanttrafik** C 119:4

Bolaget bildades 1946 för att arbeta på den internationella kyllastmarknaden. Det var hälftenägt av AB Oceankompaniet och Trelleborgs Ångfartygs AB. Arkivet omfattar knappt två hyllmeter och innehåller protokoll, räkenskaper, positionsböcker och certepartier (fraktavtal).

**AB Broströms Juridiska avdelning** C 119:9

Bolaget bildades 1942 och ändamålet var att utöva juridisk, konsultativ och administrativ verksamhet. Bland delägarna i bolaget ingick bl.a. Tirfing, Svenska Amerikalinjen, Götaverken och Eriksberg. 1975 ändrades bolagsnamnet till Ångbåts AB Ferm. Arkivet omfattar drygt åtta hyllmeter och innehåller bl.a. protokoll 1942-75 samt kopior av koncernbolagens protokoll.

**AB Broströms Linjeagentur** C 119:12

Detta bolag bildades 1915 därför att koncernen behövde ett samlande organ för mäklari och agenturverksamhet. Uppgiften var att sköta bl.a. nybyggnader, inköp, stuveri, kol- och oljeförsörjning samt personalanskaffning. 1964 avskildes några av verksamhetsgrenarna till de nya bolagen Broströms Handels AB och Broströms Tekniska AB. I Stockholm fortsatte verksamheten under det ursprungliga namnet. Arkivet omfattar åtta hyllmeter och innehåller bl.a. protokoll, aktieböcker och räkenskaper fram till början av 1970-talet.

**Ångbåts AB Fern C 119:18**

Detta var Axel Broströms första rederi som bildades i Kristinehamn 1882. Fartygen gick huvudsakligen i trampfart. M/S Fryken byggdes för bolagets räkning 1938 och finns som den sista representanten, sedan 1986, att beskåda i Göteborgs Maritima Centrum. Arkivet omfattar fem hyllmeter och innehåller bl.a. protokoll och räkenskaper från den första tiden fram till 1970.

**Hallands Ångbåts AB C 119:22**

Rederiet grundades 1850 och bedrev passagerartrafik på linjer från Göteborg till Lübeck med angröring i olika hamnar längs Hallands och Skånes kuster. Broströms tog över rederiet 1924 och då flyttades huvudkontoret från Halmstad till Göteborg. 1928 slogs det samman med Rederi AB Nornan och bytte namn till AB Halland & Nornan. Verksamheten lades ner under 1940-talet. Arkivet omfattar endast ett par hyllmeter och innehåller bl.a. protokoll och räkenskaper.

**AB August Leffler & Son C 119:25**

Företaget grundades som skeppsmäkleri och -klaringsfirma 1781, men kom också att bedriva rederirörelse. Det köptes av Broströms 1965 och upplöstes 1977. Arkivet omfattar 1,5 hyllmeter och innehåller bl.a. protokoll och positionsböcker.

**Rederi AB Motortank C 119:28**

Företaget bildades 1939 men började först 1945 med verksamhet i större omfattning (tankfartyg) och lades ner 1977. Arkivet omfattar ett par hyllmeter och innehåller bl.a. protokoll och räkenskaper.

**AB Svenska Amerikalinjen C 119:45**

Bolaget startade sin verksamhet 1915 med fartyget Stockholm. Det blev sammanlagt tio passagerarfartyg som kom att tillhöra rederiet men bara fyra fartygsnamn användes - Stockholm, Drottningholm, Kungsholm och Gripsholm. Gripsholm I var det första fartyget som byggdes för rederiets räkning och det var i tjänst från 1925 till 1955. Fram till 1925 hade man namnet Rederi AB Sverige-Nordamerika. Bolaget likviderades 1975. Arkivet omfattar 25 hyllmeter hos landsarkivet, utöver det förvarar Sjöfartsmuséet i Göteborg fartygsanknutet material, ritningar mm. Bland innehållet kan nämnas protokoll, inspektionsrapporter, räkenskaper, aktieböcker och tryckta passagerarlistor 1915-1971 från alla resor mellan Göteborg och Nordamerika (här ingår dock inte "emigrantklassens" passagerare).

**AB Svenska Orientlinjen C 119:49**

1911 startades Rederi AB Sverige-Levanten. Bolaget övertogs av Broström, genom Tirfing, som startade linjetrafik mellan Medelhavet och Sydamerika 1945. 1957 avskildes linjen från Tirfings verksamhet och blev istället ett helägt dotterbolag. Arkivet är sex hyllmeter stort och innehåller bl.a. protokoll, aktie- och positionsböcker, samseglingskontrakt och räkenskaper

**AB Svenska Ostasiatiska Kompaniet C 119:51**

Bolaget bildades 1907, i samband med det första fartyget "S/S Cantons" resa till Ostasien. Detta innebar den första transoceaniska linjen till "Fjärran Östern". 1914 öppnades en linje till Indien och 1931 en till Persiska viken. Utbyggnaden av linjesjöfarten fortgick och 1960 hade man en jorden-runt-linje. Kompaniet förblev ett eget bolag fram till 1978 då Broströms-koncernen omstrukturerade verksamheten och samlade alla bolag i Broströms Rederi AB. Arkivet är omfattande (70 hyllmeter) och bland handlingarna kan nämnas köpebrev på "S/S Canton", agenturansökningar 1907, statliga subventionskontrakt, korrespondens rörande rederibildandet, ansökningar om agenturer i Östern 1910 och om Indienlinjen 1912 och de första turlistorna, fartygsbeskrivningar, kaptensbrev 1925-74, protokoll och räkenskaper.

**Ångbåts AB EOS C 89**

Bolaget grundades 1892 i Lidköping som efterföljare till ett tidigare partrederi. Senare blev det ett helägt dotterbolag till Erik Thun AB. Arkivet omfattar tre hyllmeter, 1873-1924, och innehåller bl.a. protokoll, aktieböcker och räkenskaper. Utöver vad som finns på landsarkivet i Göteborg förvaras handlingar rörande bolaget på Lidköpings Hantverks- och Sjöfartsmuseum.

**Ångfartygs AB Göta Kanal C 174**

Bolaget bildades 1869 och hette fram till 1888 Motala Ströms Ångfartygs AB. Arkivet omfattar 10 hyllmeter, 1870-1978, och innehåller till övervägande del räkenskaper men även protokoll och tidningsklipp. Ett par volymer med fartygsritningar finns på rederikontoret i Göteborg.

**Rederi AB Svenska Lloyd C 197:1**

Bolaget grundades 1869 och är nog Göteborgs första egentliga ångbåtsrederi. Moderbolagets arkiv omfattar 14 hyllmeter, 1869-1977, med bl.a. protokoll, aktieböcker, personal- och passagerarlistor, räkenskaper och statistik. I arkivet ingår större eller mindre rester av flera dotterbolags arkiv, av vilka kan nämnas Ångfartygs AB Göteborg-Manchester (C 197:3), Nordiska Rederi AB (C 197:5), Ångfartygs AB Svithiod (C 197:6) och Ångfartygs AB Thule (197:7).



**Rederi AB Transatlantic**

C 164

Sjökapten Wilhelm Lundgren bildade 1900 ett eget rederi ur vilket i sin tur Transatlantic bildades 1904. Bolaget bedrev linjefart mellan Europa och Australien, Nya Zeeland, Syd- och Västafrika samt mellan USA:s västkust och Australien. Man bedrev också gemensam linjefart med Svenska Amerikalinjen mellan Östersjön och USA:s östkust. 1988 köpte Bilspedition både Transatlantic och det då närliggande ACL (Atlantic Container Line). 1990 avvecklade Bilspedition sina sjöfartsintressen och delar av trafiken övertogs av ACL. 1994 fick ACL nya ägare och då lades Transatlantics rederiverksamhet ned. Bolagets arkiv (C 164:1) omfattar drygt 170 hyllmeter. Vid sidan härav finns arkivrester (varierande från någon enstaka volym upp till en hyllmeter) från 25 dotterbolag, mest rederier, som sammanlagt omfattar sju hyllmeter. Bland moderbolagets handlingar återfinns bl.a. bolagstämmoprotokoll från hela verksamhetsperioden, aktieböcker, omfattande personalhandlingar från 1930-talet och framåt, flera olika fartygsregister, maskin- och skeppsdagböcker från 1970-80-talen, haverihandlingar och räkenskaper.

**Wilson & Co**

C 59

Bolaget grundades 1843 och sysslade framförallt med kolimport. Men bedrev en omfattande trafik på England som även kom att utvecklas till en betydande emigrantlinje. Arkivet omfattar endast ett par hyllmeter 1880-1978, eftersom stora delar har gått förlorat vid ett antal flyttningar. Kvar finns bl.a. protokoll och räkenskaper.

**4. SJÖPERSONAL****Sjömanshusen:**

1748 stadgades att sjömanshus skulle inrättas i Stockholm. 1752 fick övriga stapelstäder rätt att inrätta sådana och 1864 beslutade kommerskollegium att alla stapelstäder hade skyldighet att inrätta sjömanshus. I sjömanshusarkiven finner man bl.a. individuppgifter om sjömän i sjömansrullorna. Sjömanshusen förstättigades 1961 och upphörde 1969 då de omvandlades till sjömansförmedlingar och inordnades i den allmänna arbetsförmedlingen. Under perioden 1961-1984 finns sjömansrullorna i AMS, Centrala Sjömansregistret (se nedan).

**Sjömanshuset i Göteborg**

Började 1753 och upphörde 1969. Det mesta av 1700-talsmaterialet gick förlorat genom brand i sjömanshusets lokaler 1802. Arkivet omfattar 350 hyllmeter, och några exempel på handlingar är följande: Protokoll från de flesta åren mellan 1798 och 1961, årsstatistik angående fartygsbefäl och besättningar 1825-1901, på- och avmönstringsliggare 1783-1870 (lucka 1798-99), svensk påmönstringsliggare 1767-1961 (några luckor), svensk avmönstringsliggare 1767-1961 (några luckor), utländska påmönstringsliggare 1789-1860 (några luckor), register över befälhavare och sjöfolk (alfabetiskt register med uppgifter om alla i huset inskrivna sjömans på- och avmönstringar) 1871-1939 samt sjömansrullor 1856-1967.

**Sjömanshuset i Kungälv**

Upphörde 1939. Arkivet omfattar 1,5 hyllmeter och innehåller bl.a. protokoll, mönstringsliggare, på- och avmönstringar vid andra sjömanshus och konsulat samt register över befäl och sjöfolk 1875-1939.

**Sjömanshuset i Lidköping**

Upphörde 1939. Arkivet omfattar sju hyllmeter och innehåller bl.a. protokoll 1819-1939 (några luckor), olika sorters mönstringsliggare samt register och förteckningar över manskap 1819-1939. Sjömansrullorna finns i Karlstads sjömanshus.

**Sjömanshuset i Lysekil**

Började 1900 och upphörde 1967. Arkivet omfattar 95 hyllmeter och innehåller bl.a. protokoll, olika slag av mönstringsliggare, befäls- och manskapsregister samt sjömansrullor under större delen av verksamhetsperioden. Här finns även Strömstads sjömansrullor från 1914 och framåt.

**Sjömanshuset i Marstrand**

Upphörde 1961. Arkivet omfattar 13 hyllmeter och innehåller bl.a. protokoll, olika slag av mönstringsliggare och fartygsregister 1871-1901 samt sjömansrullor 1864-1899 och manskapsförteckningar 1915-1961.

**Sjömanshuset i Strömstad**

Drogs in 1961. Arkivet omfattar 14 hyllmeter och innehåller bl.a. protokoll 1778-1813 och 1871-1961, mönstringsliggare 1790-1813 och 1865-1961, fartygsregister 1871-1885 samt sjömansrullor 1861-1914 (lucka 1867-68). Sjömansrullorna efter 1914 finns i Lysekils sjömanshus

**Sjömanshuset i Uddevalla**

Det finns uppgifter om ett sjömanshus i Uddevalla 1798 men det synes inte ha blivit några handlingar bevarade före 1833. Sjömanshuset upphörde 1969. Arkivet omfattar 33 hyllmeter och innehåller bl.a. protokoll 1865-1961, olika slag av mönstringshandlingar under varierande tidsintervall 1833-1961 samt sjömansrullor 1885-1968.

### Sjömanshuset i Vänersborg

Arkivet omfattar bara en volym med protokoll 1820-1846, sjömansrullor 1831-1875 och spridda räkenskaper 1839-1858.

### Sjömanshuset i Åmål

Arkivet omfattar endast fyra volymer innehållande protokoll 1819-1856, sjömansrullor 1819-1864, förteckning över fartyg, skeppare och båtsmän 1819-1880 samt räkenskaper 1819-1880.

### Undersöknings- och bestraffningsnämnden B 114

Efter initiativ av Sveriges Redareförening slöts 1944 avtal med Svenska Sjöfolksförbundet om inrättande av denna nämnd. Uppgiften var att undersöka klagomål över enskilda sjömän som anmälts av fartygets befälhavare eller rederiet. Nämnden hade rätt att utmåta straff efter en skala som gick från "ingen åtgärd" till indragen rätt att söka anställning på svenska fartyg. Verksamheten upphörde 1969. Arkivet omfattar drygt 140 hyllmeter och innehåller protokoll, register över anmälningar och över varnade och avstängda sjömän samt personalakter över anmälda sjömän.

### Sjömansnämnder

Nämnder inrättades 1961 i Göteborg, Uddevalla, Lysekil och Karlstad. De var knutna till de olika sjömanshusen och hade befogenheter att utfärda varningar och mönstringsförbud. Ledamöterna i nämnderna utsågs av Sjöfartsverket. Verksamheten upphörde 1969 och ersattes av en central sjömansnämnd. Nämnden i Göteborg omfattar drygt 2,5 hyllmeter och de övriga 0,5 hyllmeter och de innehåller bl.a. journalutdrag och rymningsanmärkningar.

### Sjöbefällets pensionskassas understödsförening B 143

Arkivet omfattar 0,5 hyllmeter och består av protokoll, medlemsförteckningar, anmälningar för inträde i föreningen samt korrespondens 1937-1958.

### AMS, Centrala sjömansregistret

Beståndet innehåller person- och tjänstgöringsuppgifter för sjömän i hela den svenska handelsflottan. Arkivet omfattar 150 hyllmeter och består huvudsakligen av två register. Dels sjötjänstöversikter bestående av kortlådor där korten ordnats efter födelsedatum för sjömän aktiva under åren ca. 1939-1984, dels sjömansrullor och manskapsförteckningar sorterade i alfabetisk ordning efter fartygsnamn 1961-1984.

## 5. SKOLOR

Skeppare och styrmän tycks ha fått viss utbildning genom sjömanshuset i Göteborg. I huvudsak skedde nog undervisningen i form av praktiskt arbete till sjöss. Men sjöfartskunniga skeppare kunde också förmedla privat kunskap, särskilt under vinterhalvåret. Kvaliteten i denna undervisning fick kritik och bl.a. det ledde till inrättandet av ett antal navigationsskolor. En sådan startade i Göteborg 1841. Det var dock fortsatt vanligt att samma personer satt i både skolans och sjömanshusets direktioner.

### Sjöbefälsskolan i Göteborg

F.d. Navigationsskolan. Arkivet omfattar 20 hyllmeter, 1841-1980. Bland innehållet kan nämnas protokoll, examenshandlingar och matriklar. Direktionens protokoll 1847-1848 ingår i Sjömanshusets i Göteborg arkiv.

### Navigationsskolan i Strömstad

Skolan verkade under åren 1881-1912. Arkivet omfattar en hyllmeter och bland handlingarna finns protokoll, inskrivningsböcker och examenshandlingar.

## 6. HAVERIER OCH SJÖOLYCKOR

Uppgifter om sjöolyckor skickades av kronofogdarna till länsstyrelsen. Koncept till dessa rapporter ligger ibland kvar i fogdarnas arkiv. Sådana rapporter finns också i magistratsarkiven. Länsstyrelsen sammanställde de mottagna rapporterna och skickade i sin tur årliga rapporter till Kungl. förvaltningen av sjöärenden, efter 1872 till lotsverket. Rapporterna hos de lokala myndigheterna är de mest detaljerade. För Göteborgs del förvaras av länsstyrelsen mottagna rapporter om skedda strandningar och sjöskador 1832-1872 i landskansliets arkiv. I västra lotsdistriktets arkiv finns tryckta förteckningar över "strandnings- och olyckshändelser som träffat fartyg invid Sveriges kuster" 1873-1910. Flera uppgifter om sjöolyckor återfinns också i tullarkiven.

### Sjöprotest:

Detta är en anmälan om inträffad sjöolycka gjord av fartygsbefälhavaren inför en statlig myndighet. Uttrycket kommer av att befälhavaren protesterar mot de anspråk som pga händelsen kan komma att ställas mot honom eller rederiet. Sådana sjöprotester finns för Göteborgs del, 1685-1964, i Notarius Publicus protokoll i Rådhusrättens och magistratens arkiv. Har protesten lämnats in på landsbygden återfinns den bland Notarius Publicus protokoll i kronofogdekontorens arkiv, hos landsarkivet finns sjöprotester i följande tre fogdearkiv: Sunnerviken, Orust & Tjörn och Norrviken

**Sjöförklaring:** Sådan skall göras inför rådhusrätt i stapelstad. Anmälan skall göras skriftligt och den skall innehålla en fullständig avskrift av vad som antecknats i skeppsdagboken rörande olyckan. Om olyckan bedöms som svårare skall rådhusrätten låta sjöförklaringen övergå till sjöförhör. Sjöförklaringar finns för Göteborgs del i Rådhusrättens arkivs 1:a avdelning 1813-1872 (några luckor). Fr.o.m. 1924 återfinns de i 2:a avdelningen och fr.o.m. 1928 ingår protokollen i domboken. Journaler över anmälda sjöförklaringar finns i 1:a avdelningen (1892-1924) och uppslagsbok rörande sjöförklaring i 2:a avdelningen (1923-1927). För övriga stapelstäder återfinns sjöförklaringarna oftast i rådhusrätternas protokoll och domböcker.

#### Dispaschören i Göteborg

En "dispasch" är en utredning verkställd av en offentligt bemyndigad person, s.k. dispaschör, för att fastställa eventuell ersättning vid inträffad sjöskada. Genom utfärdandet en dispasch kan dispaschören t.ex. fördela ansvaret vid ett gemensamt haveri. Arkivet omfattar 44 hyllmeter, 1817-1980, och innehåller dispascher (utgående, mottagna och engelska) och dagböcker.

#### Dykerikontoret i Göteborg

Arkivet omfattar endast en halv hyllmeter, 1821-1830, och innehåller brevkoncept, inkomna skrivelser, handlingar rörande strandade fartyg och räkenskaper.

## 7. FÖRSÄKRINGSBOLAG

#### Bohusläns Allmänna Sjöförsäkringsförening C 173:1

Föreningen bildades 1869 som en följd av Ålesundsolyckan i Norge 1868, då fem fiskebåtar gick under och 52 fiskare drunknade. Det var främst ägare till fiskebåtar och fraktskutor som tecknade försäkringar i föreningen. Arkivet omfattar sex hyllmeter, 1869-1986 och innehåller bl.a. protokoll, ristornolistor (återställande av premier), haveriakter och räkenskaper.

#### Bohusassuransen Sjöförsäkringsförening Ömsesidig

Bildades 1923 i Kungälv och hette fram till 1948 Göteborg och Bohus läns ömsesidiga försäkringsförening för segelfartyg. Arkivet omfattar tre hyllmeter, 1923-1978, och innehåller protokoll, haveriliggare och räkenskaper.

#### Bohusläns Enskilda Försäkringsbolag C 173:2

Bolaget bildades 1908 och slogs samman med Bohusläns Allmänna Försäkringsbolag 1985. Arkivet omfattar en hyllmeter, 1913-1985, och innehåller protokoll, register över försäkrade båtar och räkenskaper.

#### Försäkrings AB Ocean C 11

Sjöförsäkringsbolaget AB Ocean började sin verksamhet 1873. Med tiden kom verksamheten att omfatta även andra typer av försäkringar därför ändrades namnet till Försäkrings AB Ocean. Arkivet omfattar 214 hyllmeter, 1873-1949. Huvuddelen av handlingarna utgörs av olika typer av liggare och register, korrespondens och räkenskaper. Det finns inga protokoll bevarade. Bland de större arkivserierna kan nämnas kopior av utgående brev 1873-1914, haveriböcker 1873-1913, krigsrisker (flera serier) 1914-1926, inkomna brev 1873-1915, korrespondens 1916-1949 (drygt 1 600 volymer) och försäkringsliggare 1915-1924. Arkivet är som helhet mycket välbevarat.

#### Sveriges Ångfartygs Assuransförening C 158

Då produktionen av ångfartyg ökade krävdes en särskild försäkringsanstalt eftersom man inte såg någon möjlighet att försäkra fartygen på samma sätt som segelfartygen. Fartyg ansågs försäkras fördelaktigast under ömsesidig och gemensam ansvarighet i s.k. assuransföreningar. Sveriges Ångfartygs Assuransförening, i dagligt tal Assuransföreningen, bildades då i Göteborg 1872. Den tilltagande internationaliseringen medförde 1972 en ny officiell benämning, The Swedish Club. Arkivet är mycket omfattande, i dagsläget 1800 hyllmeter, och det är inte en avslutad arkivbildning utan det fortsätter att växa. De äldsta handlingarna är från 1873 och de yngsta från 2001. 1600 hyllmeter av de totalt 1800 utgörs av haveriakter. Tiden 1873-1959 är haveriakterna samlade i en arkivserie men fr.o.m. 1960 är de fördelade på Kasko respektive Protection & Indemnity. Kasko är en sakförsäkring som gäller skada på eller förlust av fartyg. P&I-försäkringen gäller risker som inte täcks av kasko såsom redares ansvar gentemot tredje man, för förlust av människoliv, kroppsskada, skada på last etc. Inom Assuransföreningen utgjorde P&I ett eget bolag från 1910 till 1970. Utöver akterna innehåller arkivet också en rad vanliga företagshandlingar såsom protokoll, korrespondens och räkenskaper. Vid sidan av huvudarkivet finns handlingar även från Stockholmskontoret, Norrlands Ångfartygs Assuransförening och Sydsvenska Ömsesidiga Ångfartygsförsäkringsbolaget. För att forska i arkivet krävs tillstånd från The Swedish Club.

## 8. LOTS

Amiralitetskollegium hade från 1677 hand om lotsväsendet, 1798 överflyttades ansvaret till förvaltningen för sjöärenden och fr.o.m. 1820 utfärdades ett nytt reglemente för lotsverket, i vilket landets kuster indelades i tre lotsdistrikt - norra, södra och västra distriktet. Landsarkivet förvarar arkiv efter fem lotsmyndigheter och efter en förening med liknande uppgifter.

### Västra lotsdistriktet

Distriktet omfattar kusten från Halmstad till norska gränsen. 1881 gjordes en ny indelning där Västra lotsdistriktet omfattade Hallands och Bohusläns kuster samt Vänern. 1988 upphörde distriktet och ersattes av Kattegatts och Skagerraks sjötrafik-områden. Arkivet omfattar 75 hyllmeter, 1807-1988, och bland handlingarna återfinns protokoll, visitationsberättelser, namnrullor över lotsbefäl och manskap samt över fyrbetjäningen.

### Göteborgs lotsfördelning

Arkivet omfattar en hyllmeter, perioden 1838-1914. Det innehåller bl.a. visitationsprotokoll, namnrullor över fyrbetjäningen samt in- och utgående skrivelser.

### Marstrands lotsfördelning

Arkivet omfattar en hyllmeter, perioden 1831-1881, och innehåller ungefär samma slags handlingar som Göteborgs lots.

### Onsala lotsfördelning

Arkivet omfattar en hyllmeter, perioden 1838-1877, och innehåller ungefär samma slags handlingar som Göteborgs lots.

### Strömstads lotsfördelning

Arkivet omfattar en hyllmeter, perioden 1835-1888, och innehåller auktionsprotokoll, sammandrag över passerande fartyg, namnrullor över befäl och manskap samt lotsdagböcker.

### Vänerns seglationsstyrelse

B 13

Detta är en enskild förening som fullföljer vissa av lotsverksets arbetsuppgifter i Vänern. Arkivet omfattar 22 hyllmeter, perioden 1813-1955. Bland innehållet kan nämnas protokoll, korrespondens, lotsbefälhavarejournaler, visitationsprotokoll, dagböcker från fryskepp och från lotsplatser, personalrullor och räkenskaper.

## 9. KARANTÄN

Karantänsinrättningar kom till för att förhindra spridning av smittsamma sjukdomar. Ett fartyg kunde dock slippa bli liggande vid en karantänsinrättning om det var försett med ett s.k. sundhetspass, dvs. ett intyg på att fartyget avgått från en smittfri hamn.

### Karantänskommissionen i Göteborg

Kommissionen inrättades 1804. En av dess huvuduppgifter var att ha överinseende över den förstärkta kustbevakningen. Arkivet omfattar sex hyllmeter, 1803-1869, och innehåller bl.a. protokoll, journaler över ankomna fartyg och räkenskaper.

### Länsstyrelsen i Gbg o Bohus län, karantänsärenden

Då karantänskommissionen i Göteborg upphörde 1869 övertogs verksamheten av länsstyrelsen. Så förblev det fram till 1914 då Medicinalstyrelsen blev ny huvudman. Arkivet omfattar en hyllmeter och det innehåller bl.a. protokoll, korrespondens och räkenskaper.

### Känsö karantänsinrättning

Inrättningen på Känsö inledde sin verksamhet 1807 och var då underställd karantänskommissionen i Göteborg, senare länsstyrelsen och medicinalstyrelsen. Verksamheten drogs in 1934. Arkivet omfattar 11 hyllmeter, 1804-1935. Bland innehållet kan nämnas protokoll, liggare och matriklar över befattningshavare, journaler över ankomna fartyg som genomgått undersökningskarantän, karantänsläkarens sjukvårdsjournaler, besöksliggare, besvarade karantänsfrågor (av fartygsbefälhavare ifyllda formulär med frågor om hälsotillståndet), inkomna sundhetspass samt kartor och ritningar.

## 10. BOGSERING OCH PRÅMAR

### Röda Bolaget AB, Göteborg

C 177

Bolaget startade sin verksamhet 1872 under namnet Göteborgs Bogserings AB. Namnet ändrades 1920 till Göteborgs Bogserings- och Bärgnings AB, men kallades Röda bolaget pga att båtarna hade röda skorstenar. Sedemera kom det även officiellt att kallas Röda bolaget AB. Det nuvarande namnet är Scan Tugs. Broströmskoncernen ägde bolaget under en längre tid. Arkivet omfattar 45 hyllmeter, 1872-1975, och bland innehållet kan nämnas liggare över utförda bärgningar,

räkenskaper (fullständiga 1872-1960) och bärgningsjournaler (kronologiska liggare med uppgifter om fartygsnamn, bogsersträcka och ersättning). Protokoll för perioden 1944-1970 förvaras hos Sjöfartsmuséet i Göteborg.

#### Sällskapet Neptunus C 207:3

Sällskapet bildades 1900 och hade till uppgift att idka pråmaffärer samt uthyrning av pråmar i Göteborg. Arkivet består endast av en volym protokoll 1900-1920.

## 11. FARTYGSTRAFIK OCH FRAKTER

### Göteborgs Drätselkammare

Drätselkammarens arkiv innehåller en omfattande serie benämnd F II Stadens räkenskaper (huvudserien). I denna serie finns bl.a. stadens tolagsräkenskaper (ty. "zulage") vilka rymmer journaler över både inrikes och utrikes inkommande och utgående fartyg. Uppgifter fås om skepparens namn och hemvist, fartygens lästetal och hemorter, varifrån fartygen kommit och vart de är på väg samt om lastens innehåll och befraktare. Serien omfattar 421 volymer och sträcker sig med vissa luckor över perioden 1649-1856.

### Göteborgs Metallvåg

Arkivet har bildats utifrån statens intresse av att kontrollera och taxera järnexporten. För Göteborgs del gick denna trafik från Värmland och Vänerregionen via Göta älv ner till järnvägen i Göteborg. Arkivet omfattar nästan 100 hyllmeter, 1783-1893. Av särskilt intresse för sjöfartsforskningen torde vara båtböcker, invägningsjournaler och järnräkningar. Dessa tre serier vittnar bl.a. om avsändande bruk, bruksägare, skepparens namn och båtnamn.

## 12. KANALER

### Dalslands kanal AB C 92:1

Arbetet med byggandet av kanalen inleddes 1864 och huvudsträckningen mellan Vänern och Stora Lee blev, liksom bi-grenen till Västra Silen färdig 1868. Kanalen mellan Västra och Östra Silen stod klar 1870. Kanalbolaget bildades 1864 och det har två helägda dotterbolag - Kanal AB Stora Lee-Östen (1910) och AB Kanalfrakter (1934). Arkivet omfattar knappt 40 hyllmeter, 1868-1989 och är mycket välbevarat. Det innehåller bl.a. protokoll, korrespondens, aktieböcker och räkenskaper. Av särskilt intresse för sjöfartsforskningen är serien hamn- och slusspecialer som spänner över perioden 1868-1974. Här finns uppgifter om fartyg som passerat de olika slussarna eller hamnen i Köpmannehamn. I arkivet ingår också 465 kartor och ritningar över kanaleden och slussarna.

### Kanal AB Stora Lee-Östen C 92:2

Arkivet omfattar två hyllmeter, 1910-1988 och innehåller bl.a. protokoll, aktieböcker, räkenskaper och slusspecialer.

### AB Kanalfrakter C 92:3

Arkivet omfattar en knapp hyllmeter, 1934-1969 och består bl.a. av protokoll och räkenskaper.

### Snäcke Nya Kanal AB C 97:2

Kanalen som byggdes 1872-74 förenar Ånimmen med Upperudsvattnet. Kanaleden har sitt utlopp vid Köpmannebro. Arkivet omfattar en halv hyllmeter, 1871-1983 och innehåller bl.a. protokoll, aktieböcker, räkenskaper samt taxor och reglementen.

### Trollhätte kanal

Vattenvägen mellan Vänern och Västerhavet fullbordades genom anläggandet av tre slussar i Trollhättan 1800, 1844 och 1916. De äldsta anläggningarna genomfördes av Trollhätte Kanal- och Slussverks Bolag. Arkivet efter denna verksamhet omfattar 20 hyllmeter och gäller perioden 1794 till 1836. Behovet av nybyggnation under 1830-talet ledde till en rekonstruktion och Nya Trollhätte Kanalbolag bildades. Detta bolag var under perioden 1837-1904 huvudman för kanalverksamheten och arkivet omfattar 64 hyllmeter. Bolaget köptes 1904 av staten som administrerade verksamheten under namnet Trollhätte Kanal- och Vattenverk fram till 1909 då Kungl. Vattenfallsstyrelsen inrättades. Fr.o.m. 1909 sköttes verksamheten av lokalförvaltningen Trollhätte Kanalverk. Arkivet från den statliga tiden omfattar drygt 730 hyllmeter, 1905-1993. Hela arkivet omfattar således över 800 hyllmeter och bland det bevarade materialet kan nämnas protokoll, korrespondens, diarieordnade akter, uppbörd av kanalavgifter, kanal- och bogsertaxor, losstatistik samt en ganska omfattande kart- och ritningssamling.

### 13. SJÖFARTSORGANISATIONER

#### Rederiföreningen för mindre fartyg

B 151

1906 bildades Svensk Skeppsrederiförening för segelfartyg, namnet ändrades 1917 till Sveriges Segelfartygsförening och 1958 till Rederiföreningen för mindre fartyg. Inledningsvis hade föreningen sitt säte i Malmö, sedan i Helsingborg och fr.o.m. 1971 i Göteborg. 1982 slogs föreningen samman med Sveriges Redareförening. Arkivet omfattar 35 hyllmeter, 1906-1985 och bland handlingarna kan nämnas protokoll, medlemsregister, räkenskaper, handlingar rörande rättsavdelningen och rörande sjöfolksförbundet, stuvareförbundet och transportarbetarförbundet samt handlingar rörande ombordanställda. För att forska i handlingar efter 1960 krävs särskilt tillstånd.

#### Sveriges Redareförening

B 133

Föreningen bildades 1906 och syftade till att bevaka rederinäringens intressen gentemot stuveriarbetarna. Arkivet omfattar nästan 120 hyllmeter, 1906-1992. Föreningen spelar en central roll inom svensk sjöfartspolitik och de kanske mest intressanta handlingarna är de dossiéordnade serierna F1A-C (ca 1908-1970) som innehåller information rörande dess funktion som remissinstans. Härutöver kan bland bevarade handlingar nämnas protokoll, räkenskaper, fartygs- och medlemsregister, avtal och personalhandlingar. För att forska i arkivet krävs särskilt tillstånd.

### 14. ANDRA VÄRLDSKRIGET

#### Fartygsvärderingsnämnden

Detta var en nämnde under landskontoret vid länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län. Den fastställde ersättning till ägarna av båtar rekvirerade från allmänheten, 1942-1947 (fyra volymer).

#### Stiftelsen nationalfonden för sjökrigets offer

B 124

Stiftelsen byggdes upp utifrån fonder tillkomna genom två frivilliga bidrag, 1919 års respektive 1940 års Nationalfonder för sjökrigets offer. Verksamheten inleddes 1919 och upphörde 1988 då samtliga medel utbetalats till understödstagare. Arkivet omfattar två hyllmeter och innefattar hela verksamhetstiden. Här finns protokoll, register över invalider, änkor och barn som erhållit bidrag, ansökningshandlingar och räkenskaper.

#### Sjöfartskommittén 1939

B 154

Rederinäringen bildade 1939 en särskild kommitté för att sköta kontakterna med den samma år bildade statens sjöfartsnämnd. Nämnden skulle handlägga frågor som rörde svensk utrikessjöfart och de problem den kunde råka ut för på grund av kriget. Kommitténs ledamöter var i stort sett desamma som Redareföreningens styrelse. Det bevarade arkivet är långt ifrån komplett utan består endast av fem volymer från tiden 1939-1947. Bland de handlingar som bevarats finns bl.s. statistik över Göteborgstrafiken och dess krigsförluster. En del handlingar, bl.a. krigshaverier, finns hos Sjöfartsmuseet i Göteborg.